

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА

година VI

2004 / брой 4

в броя :

- АМБИЦИОЗНИ ЗАДАЧИ ИМА РЕГИОНАЛНАТА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА "П. Р. СЛАВЕЙКОВ" ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО
- ОТ РЪКОПИСА КЪМ ИЗДАТЕЛСКАТА ТРАДИЦИЯ
- СРЪБСКАТА ПРЕВОДНА ЛИТЕРАТУРА В БЪЛГАРСКАТА НАЦИОНАЛНА БИБЛИОГРАФИЯ
- СТРАНИЦИ ОТ ИСТОРИЯТА НА КНИЖАРСКИЯ СЪЮЗ

ДИРЕКТОР*доц. д-р ик.н. Стоян Денчев***РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ****Главен редактор***доц. д-р Лъчезар Георгиев***Зам.-главен редактор***доц. д-р Петър Парижков***Отговорен секретар***доц. д-р Стефан Коларов**проф. дин Андрей Пантев**проф. дфн Ани Гергова**акад. Антон Дончев**проф. дфн Анчо Калоянов**доц. д-р Атанас Дерменджиев**доц. д-р Багрелия Борисова**Данчо Панайотов**проф. дфн Димитър Кенанов**проф. дфн Иван Харалампиев**Игор Чипев**Любомир Левчев**доц. д-р Мария Младенова**инж. Петър Кънев***Технически редактор***Райна Карабоева***Коректор***Цветанка Рашкова***Графичен дизайн***Стефан Василев*

5000 Велико Търново

ул. „Теодосий Търновски“ № 2,

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

1784 София

бул. „Цариградско шосе“ № 119

Специализирано висше училище по

библиотекознание и информационни технологии

ИЗДАТЕЛ**НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА**

≈ ГОДИНА VI, № 4, 2004 ≈

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

СПЕЦИАЛИЗИРАНО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ

ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Съдържание

АНТОЛОГИЯ „ИЗДАТЕЛ“	2
„ВЕЛИКАТА МИСИЯ НА КНИГАТА ЩЕ ПРОДЪЖИ И В БЪДЕЩЕ“	
<i>Иван Георгиев</i>	3
ПОЕТЪТ, ЛОРА И АЛЕКСАНДЪР ПАСКАЛЕВ ВЪВ ФАТАЛНАТА НОЩ	
<i>Доц. д-р Стефан Коларов</i>	6
„В ТВОРЧЕСТВОТО СИ ОСТАНАХ ВЕРЕН НА СВОЕТО ВЕРЮЮ...“	
<i>Ивелина Тотева</i>	20
МИСИЯ В ПОПРИЩЕТО НА КУЛТУРАТА	
<i>Доц. д-р Петър Парижков</i>	23
ОТ РЪКОПИСА КЪМ ИЗДАТЕЛСКАТА ТРАДИЦИЯ	
<i>Доц. д-р Лъчезар Георгиев</i>	30
БОГАТО И ПЛОДОТВОРНО СЪТРУДНИЧЕСТВО	
<i>Доц. д-р Донка Правдомирова</i>	40
РЕКЛАМНАТА СТРАТЕГИЯ НА РЕГИОНАЛНИЯ ИСТОРИЧЕСКИ МУЗЕЙ ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО	
<i>Стела Асенова</i>	44
РУСКАТА ПРЕВОДНА ХУДОЖЕСТВЕНА ЛИТЕРАТУРА В СП. „КРИТИКА“	
<i>Мария Николова</i>	47
РАВНОСМЕТКАТА ОТ КОЛЕДНИЯ ПАНАИР НА КНИГАТА ИЛИ „КАКВО И КОЛКО ЧЕТЕ БЪЛГАРИНЪТ“!?	
<i>Ася Митева и Иван Охридски</i>	52
ЦЕННА БИБЛИОГРАФИЯ ЗА ЙОРДАН РАДИЧКОВ	
<i>Н.с. Живка Рагева</i>	58
КОСТИ ЗА МАМА (Разказ)	
<i>Лъчезар Георгиев</i>	59

АНТОЛОГИЯ „ИЗДАТЕЛ“

ЛЮБЕН КАРАВЕЛОВ

(1847 – 1879)

Именитият автор на повестите "Българи от старо време", "Мамино детенце" и на десетки други творби заема ярко място в нашата литература. Роден в Копривщица, той доживява Освобождението и умира скоро след това в Русе. С името му са свързани огромна организационна и революционна дейност, редактирането и издаването на вестниците "Свобода" и "Независимост", на списание "Знание" и др. Въпреки че поетичните му творби са малко на брой, някои от тях са в златния фонд на нашата поезия и са известни като текстове на песни.

ХУБАВА СИ, МОЯ ГОРО

Хубава си, моя горо,
миришеш на младост,
но вселяваш в сърцата ни
само скръб и жалост.

Който веднъж те погледа,
той вечно жалее,
че не може под твоите сенки
да изтлее,

а комуто стане нужда
веч да те остави,
той не може, дорде е жив,
да те заборава.

Хубава си, моя горо,
миришеш на младост,
но вселяваш в сърцата ни
само скръб и жалост:

твойте буки и дъбове,
твойте шуми гъсти,
и цветята, и водите,
агнетата тлъсти,

и божурът, и тревите,
и твойта прохлада,
всичко, казвам, понякога
като куршум пада

на сърцето, което е
всякога готово
да поплаче, кога види
в природата ново,

кога види как пролетта
старостта изпраца
и под студът, и под снегът
живот се захваща.

„ВЕЛИКАТА МИСИЯ НА КНИГАТА ЩЕ ПРОДЪЛЖИ И В БЪДЕЩЕ“

С г-н Иван Александров, директор
на Регионална народна библиотека „П. Р. Славейков“ във
Велико Търново, разговаря Иван Георгиев

Иван Александров Ангелов е роден през 1955 г. в гр. Велико Търново. Завършил е Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Бил е кмет на с. Самоводене, началник на отдел „Култура и културно-историческо наследство“ в старата столица. От 2000 г. е директор на РНБ „П. Р. Славейков“. Женен, с едно дете.

– Разкажете ни кога и от кого е създадена библиотеката и как се е оформила през годините?

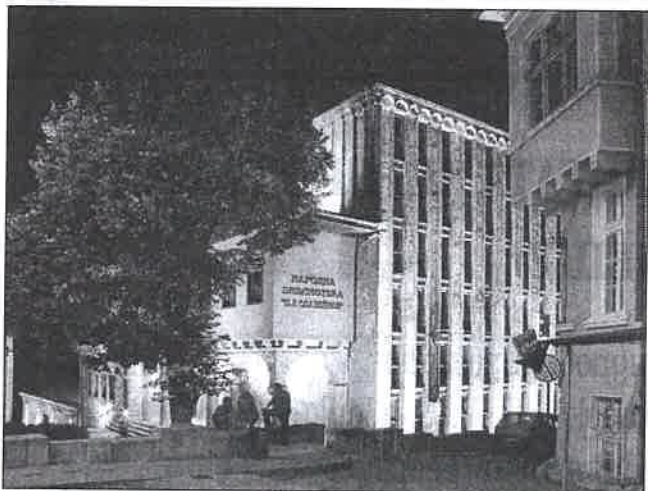
– През 1889 г. е създадена „Публична народна библиотека“ със свой печат, устав и правилник на базата на „Устав на дружество Развитие“. Учредена е от, както казваме, родолюбиви българи. През 1922 г. е открита читалня, три години по-късно народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“, изпраща дублетни екземпляри от 299 книги и 522 списания на чужди езици, с които се поставя началото на отдел за чужда литература. По време на бомбардировките през 1944 г. библиотеката е евакуирана в Преображенския манастир. Интересно е, че това е първата в страната модерна библиотека със своя специално построена през 1954 г. сграда, в която е и днес.

– Какви са отделите на библиотеката?

– Основните отделения, които изграждат структурата на библиотеката са: Заеман отдел за възрастни, Детски отдел, Регистрация, Обработка и каталози, Справочен и Методичен отдел. По-специфичното е, че освен обслужване на читатели в централната сграда, ние обслужваме и чрез филиалите си – един в кв. „Бузлужда“, в кв. „Колю Фичето“ и „Изкуство“, който се намира на ул. „Краков“. Акцентираме върху филиала в кв. „Колю Фичето“, тъй като там имаме

детски, средношколски и отдел за възрастни, а преди две години открихме и чуждоезиковата читалня. На 1 ноември 2004 г. открихме отдел „Агробизнес“ – по мое мнение другите големи библиотеки нямат такъв

отдел. Той е в услуга на читателския поток, който ще дойде от Колежа по агробизнес.

– Може ли фондът на библиотеката да задоволи интересите на всеки читател?

– Обемът на фонда не е критерий за задоволяване на читателското търсене и затова ние не се стараем да увеличаваме с десетки, стотици или хиляди броя на библиотечни материали. Преди всичко търсим книги, които са ориентирани към читателите от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и училищата. Търсим възможности за задоволяване на техните потребности, а не просто да комплектуваме литература, която да пълни фондохранилището.

– Колко нови заглавия постъпват при вас годишно?

– Между 7 и 8 хиляди – половината от тези заглавия, се осигуряват съгласно „Закона за депозиране на печатните произведения в Народните библиотеки“. Обработват се в Народната библиотека в София и оттам ги изпращат при нас. Останалата част – 3 хиляди заглавия, ние купуваме и около 500 книги получаваме като дарения от различни издателства или от читатели.

– Какъв е броят на периодичните издания, които се получават?

– Народната библиотека във Велико Търново е трета в България по брой на депозитни периодични издания. Получаваме около 300 заглавия, но имаме трудности при обработването, подвързването и възможността за предоставяне на читатели. В момента,

по линия на ретроконверсията, работим за вкарване на заглавията в информационния масив на библиотеката, за да могат читателите да правят справка за каквито и да са периодични издания.

– От коя година е най-старата книга в библиотеката и на какъв език е?

– Разполагаме с 12 много ценни ръкописа на кирилица от IX век. Те са реставрирани през 1982 г., имаме и колекция от 1100 старопечатни книги.

– Как се съхраняват те?

– Ръкописите се съхраняват в огнеупорна каса – не всеки може да ги види или да работи с тях. Трябва да е специалист, който може да извлече още нещо ценно от написаното в тях и по този начин да допринесе за изучаването на целия ръкопис. Старите книги са в книгохранилище.

– Имате ли дарители?

– Опитваме се да търсим, но трудно се намират в това време. Благодарни сме на всички, които се отзовават. Сега издадохме книга за историко-археологическите проучвания на територията на гр. Велико Търново, от д-р Васил Берон. Отпечатахме я съвместно с издателство „Абагар“ и с набирани средства от спонсори.

– Пречи ли телевизията на четенето?

– Трудно може да се определи дали пречи, защото ние наблюдаваме заемането на библиотечни материали и ползването на читалнята през деня. Мисля, че който предпочита четенето – чете, телевизорът също има място в ежедневието, така че телевизията и книгата не са в съревнование.

– Намаляват или се увеличават младите читатели?

– Преди 3-4 години потокът от млади читатели беше значително намалял. В момента, поради поскъпяването на изданията, виждаме засилен интерес към библиотеката. Много ученици предпочитат да дойдат тук, отколкото да купуват книги и учебници.

– Може ли информацията в Интернет да замести библиотеките след време?

– Любимата тема на много хора е, че всичко трябва да се постави на електронен вариант. Това е

един дълъг и сложен процес, не може да се дигитализират всички издания, които имаме. Когато поискаме да видим вестник „Велико Търново“, който е излизал през 1932 г., ще можем да го направим само в библиотеката.

– Сътрудничете ли с чуждестранни библиотеки?

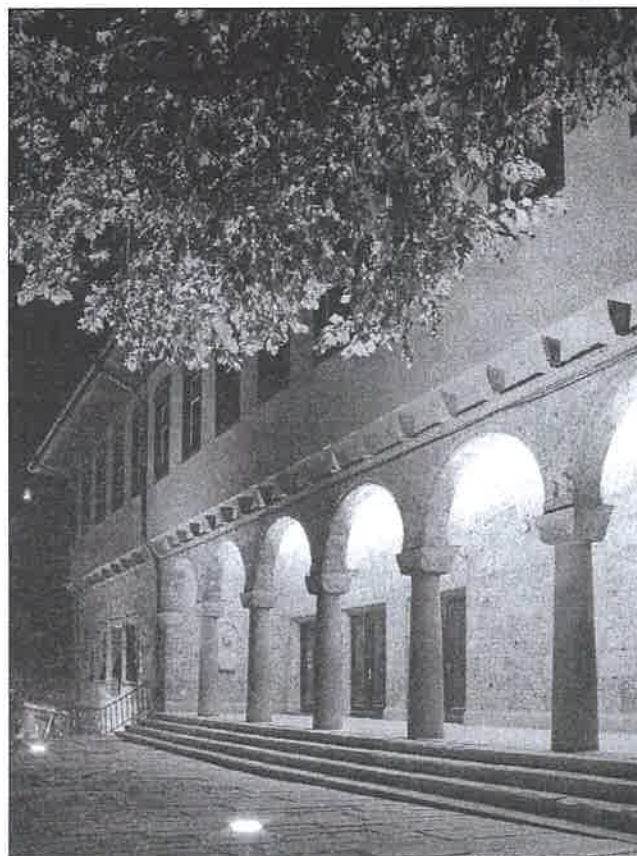
– Ползотворен е контактът ни с библиотеката от град Игъл, Колорадо. Чуждоезиковата ни библиотека носи нейното име. Досега двама колеги, бяха командировани по програмата „Sister library“ в Америка. Единият беше за два месеца, а другият за 45 дни. Те имаха възможност да се срещнат, опознаят и взаимодействат с американските си колеги. Сътрудничим и с библиотеката в гр. Гера, Германия. Изключително успешен е контактът ни с 11 библиотеки, които са на територията на гр. Хелзинки, Финландия.

– Бъдещи планове за развитие на библиотеката?

– Имаме идея да се построи библиотека в централната градска част. Тя ще бъде с модерна архитектура и оборудване – такава, каквата сме видяли в европейските страни. Библиотеките в Хелзинки са еталон за съвременни библиотеки. Там всичко е компютъризирано, в книгите има баркод, който се маркира при вземане и връщане. Когато читателят е нанесъл щети на книгата, се изчислява на каква стойност са те и му се налага глоба. Няма как са укрие тази глоба, защото всичко е свързано в една глобална компютърна мрежа. Бях свидетел на следната случка – на летището в Хелзинки един пътник трябваше да си плати глобата за невърнати навреме библиотечни материали, иначе нямаше да може да излети. Той си я плати направо на летището. Разбира се, глобата е някаква минимална сума, но така е измислено и приложено там.

– Можем ли да Ви намерим в Интернет?

– Да, страницата ни е www.libraryvt.com, ще намерите полезна информация за нас, може да ни задавате въпроси, а новото там е развитието на проекта „Read me“. Това е пилотен проект на Регионална народна библиотека „П. Р. Славейков“ в партньорство с публичните библиотеки в гр. Вантаа, Фин-

ландия, и гр. Гейтсхед, Великобритания. Проектът предвижда да увеличи удоволствието от четенето, да съчетае традиционната книга с познанията и използването на новите информационни технологии. Читателите могат да се регистрират във виртуален литературен салон, да участват в дискуссионните форуми и да споделят мнението си по определена тема. Желателно е да имате езикови познания по английски език – за да споделяте с читателите от другите партньорски библиотеки.

– Какво ще пожелаете на читателите?

– Нека да имат по-голямо доверие в библиотеката и да идват по-често при нас, защото със сигурност ще намерят това, което ги интересува. Пожелавам им съвместно да си помагаме и да набавяме необходимите материали в библиотеката.

Иван Георгиев е студент от спец. Книгоиздаване във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

В ТРАГИЧНАТА НОЩ ПРЕДИ ИЗСТРЕЛИТЕ ПОЕТЪТ И АЛЕКСАНДЪР ПАСКАЛЕВ ОБСЪЖДАТ ИЗДАВАНЕТО НА НОВОТО ЛИТЕРАТУРНО СПИСАНИЕ „ДУМА“

90 години от смъртта на П. К. Яворов

Доц. г-р Стефан Коларов

5.

Актрисата Вера Игнатиева, изпълнителка на ролята на Олга, възкресява атмосферата от вечерта на 12 октомври 1913 г. в Народния театър: „При премиерата на „Когато гръм удари“ Яворов беше много развълнуван. Това беше естествено явление, но неговото състояние беше особено напрегнато. Той кръстосваше зад кулисите при открита завеса, което бе забранено... Аз се обърнах към него и го помолих да не ме смуцава, защото не ще чуя репликата, която чаках. Тогава Яворов, като че ли се събуди от своя унес, и съвсем тихичко, като на себе си, каза: „Ах, да, извинете!“ Когато се свърши моето явление, отидох в електрическата инсталация, находяща се на авансцената вляво от зрителния салон и попитах електротехника защо Яворов го навестява така трескаво? Той ми посочи отвора, през който се наблюдава електрическата светлина в салона и ми рече: „Я погледни в директорската лежа!“ Погледнах. Там навътре в полутъмната лежа седеше Лора – и с пламтящи очи следеше играта на артистите. „А, пошепнах, – по нейния израз той иска да долови като какво впечатление ѝ прави пиесата и играта.“ След представлението – у Яворови...”

Михаил Кремен, който е разпитвал също Вера Игнатиева и е записал нейните спомени, в своя познат стил хроникера началото на Яворовата пиеса на българската театрална сцена: „Най-послед дойде ред и на „Когато гръм удари“! Една велика за Яворов събота – 12 октомври – театърът е препълнен до последния ред на галерията. Също като при „В полите на Витоша“. И сега бяха заели предните столове критици и писатели – да видят коя от двете пиеси е по-лоша. Погромът на България не бе попречил на висшето общество да се яви в зрителната зала с най-разкошно облекло. От ложите надничаха великосветски дами, отправили бинокли и лорнети към отсрещните ложи – търсеха познати, движеха свободните си пръсти за поздрав, усмихваха се и от време на време се възвиваха към седналите отзад кавалери, за да им прошепнат нещо.“ От тези лошо белетризирани някогашни преки впечатления, явно загубили свежестта си, бих цитирал още съвсем малка част: „Има нещо ново в тая психологическа пиеса от рода на тогавашната драматургия – с късния, но многозначителен диалог, с остроумното недоизказване, с напрежението на един бързо летищ напред драматизъм. „Каква прекрасна пиеса!“ – си мисли по-голямата част от публиката. „Какво недо-

* Продължение от бр. 3, 2004.

носче!“ – отсъждат критиците. А през туй време в дясната ложа до сцената следят играта на артистите директорът на театъра Иванов и малко вляво – Яворов и Лора. Публиката е затаила дъх. Към сцената са отправени няколкокостотин очи. В тишината се чува силният шепот на суфльора. Кирков и Сарафов не си знаят ролите и току поглеждат към него. Само Огнянов, Снежина и Вера Игнатиева разговарят свободно, като в живота.“

Както личи премиерата съвсем не е блестяща, но за пресата събитието е от първостепенна величина и затова отзвукът за него е неудържим, бърз и в посока, която не изненадва. Показателна е бележката „Театър и рецензенти“ на Ана Карима, която е подписана с псевдоним Вега и е публикувана във в. „Нова балканска трибуна“, г. IV, бр. 1128 на 7 ноември: „Още не влязла в театъра и участта на драмата е решена. Ако е на г. Яворова (артистически секретар в театъра), г. Вазова или на някой партизанстващ от властващата партия писател – тя се приема, още не дадена, а за формалност се вършат всички останали комедии.“ Това мнение ясно очертава критическия подход, оценките, които повечето от съвременниците дават дори на най-ярките творци. Обективността, прозорливото и вещо анализиране са рядкост и малцина успяват да ги изявят, за да останат неопровергани от времето.

Николай Райнов, чието мнение винаги се разминава с убедителното тълкуване на Яворовото творчество, е сред първите, които откликват на премиерата. Под псевдоним Аноним той пише във в. „Политика“ на 15 октомври: „Пиесата не е драма на „характери“. Хероите са така зле и ескизно дадени като характери, че е очевидна ясната цел на автора: художествено осветляване на душите в момента на „събитие“, което засяга всички... Но и самото „събитие“ е много бегло схванато, очевидно е, че борбата става не „там вътре“, а на повърхността на думите. Последният акт се отличава с една истинска художествена красота и положенията безспорно имат психологическа сила. Там диалогът дава доста високо отражение на реална преживелица и твърде силно говори. Но ескизността е отнела на пиесата ония конкретни психологически подробности, които биха били възможни при по-грижливо щудиране на душевните движения у хероите: достойнства, които авторът може да даде на пиесата...“

Яворов през 1913 г.

Много по-пространна, подробна и разгромяваща е статията на Андрей Протич за „Когато гръм удари, как ехото заглъхва“, чиято първа част излиза също на 15 октомври и продължава в четири броя на „тежкия“ политически вестник „Пряпорец“, който вече 16 години е сред водещите всекидневници. Съперникът на поета заради Лора не се опитва дори да прикрие своята злост: „В тази своя драма Яворов прави опит да даде една извънредно смела и тежка за разрешение проблема. Обаче при разрешението ѝ смелостта липсва, остава само тежестта, мъчнотията. А пък един художник, който притежава смелост само при сграбчване из живота на проблема, но не и при разрешението ѝ, предопределя произведението си да бъде недоносче, заченато и израсло не в простора, светлината и бурята на живота, а в тесните стени на работната стая...“ Този тон и подход продължават до края, когато авторът категорично заключава: „Липсата на мироглед предварително осуetyава душевното развитие на героите. Тази липса отнема всяка

ориентировка в проявление на чувства, мисъл и воля у тях. И ако в едно демократическо произведение волята държи първенството, а мисълта и чувството служат за мотиви на волята, тази воля какво ще я направлява, ако не мирогледът, жизнения възглед. И понеже той липсва, героите се лутат като из мъгла, чудят се какво да предприемат, какво да изискват, и с какви душевни сили да подемат борбата, конфликтите.“

И Божан Ангелов помества в четири броя на новия в. „Политика“ голяма статия и там след Николай Райнов нанася съкрушителен удар: „Когато гръм удари...“ е една драма на средните хора, на половинните натури: това не са цялостни характери, не са хора на една чиста страст или на една изключителна идея, която си отваря път и разрешава проблемите направо, през всички условности и пречки, било че те лежат в общоприетите понятия, в установените институти, в дълбоките чувства и навици. Тези хора страдат, измъчват се, но те нямат воля за правите пътища. Те винаги се движат по зигзагите на своята слаба, пречуплива воля, те обикалят пречките, борят се с тях, но не ги разрушават и след половинните решения, спогаждат се и се примиряват с тези половинни решения...”

Иван Коларов обаче публикува в „Седмична илюстрация“ – „Принос“, г. I, бр. 3 „Открито писмо до П. К. Яворов“, в което хвърля ръкавица на отрицателите на втората пиеса и окуражава автора ѝ с думите: „С новата ти драма България доживя революцията в драматическото поле и направи скока, за да се изравни с другите напреднали страни в това отношение. Не обръщай внимание на оня български дух, който се култивира от някои дребнави и завистливи писателчета. Този дух е подъл и е с подла природа. В клюки, интриги и тайни задкулисни дела се изразява той...“ След два броя този открит и смел защитник на поета спори с Божан Ангелов. Но неговият искрен глас, явно остава глас в пустиня, защото критическата канонада продължава с публикациите на Пилигрим (Йордан Сливополски) в сп. „Бисери“, Тодор Христов в сп. „Бъдеще“, Тотю Добрин във в. „Нова балканска трибуна“, д-р Никола Тумпаров в сп. „Демократически преглед“...

Михаил Арнаудов, който е ярък защитник на Яворов като драматург след появата на „В полите на Витоша“, сега сякаш се дистанцира и това добре личи от една негова бележка написана на 14 октомври

1913 г. в дневника му: „При Яворов в театъра. Впечатления от премиерата на Когато гръм удари. Предавам му чувството си, че пиесата, въпреки сполучливата игра на отделни артисти – госпожа Снежина, Сарафов, – биде банализирана на сцената. Мнението на един бижутер, който призна „грешката“ си за Яворов като драматик и намира сега, че той бил „силен талант“, че умее „да рисува съвременния живот“ и че всяка дума на лицата в пиесата била очаквана от публиката с възбуждане. „Една дама пред мене плачеше с трепет.“ Дали примерите с бижутера и разплаканата дама са трогнали Яворов в оня труден момент едва ли е нужно да гадаем, едно е ясно – неговото самолюбие е накърнено, авторската му гордост е поставена на изпитание. Това проличава в писмото му до редакцията на сп. „Съвременна илюстрация“, поискала от него материал, който да публикува заедно с творби и от други известни съвременни български творци.

В двойния бр. 21–22, г. II, „Съвременна илюстрация“ помества произведения на Ив. Вазов, Ст. Михайловски, К. Христов, и П. Ю. Тодоров с техните портрети. Яворовата снимка съпровожда отговора, написан по повод отправената покана, и в него можем да намерим отразено цялото вътрешно състояние на именития творец. Показателно е и заглавието, поставено от редакторите „Измъчената душа на поета“. На 30 октомври Яворов е написал:

„Господин редакторе,

Вашият почин за един парад на българските художници е похвален, защото, бити политически, нам предстоят борби на културна почва, дето всяка победа е сама по себе си и плод, неоспорван в никаква конференция, неунищожим пред поколенията и времената.

Ние сме не само бити, но сме и заплашени дори в сигурността на нашата държавна независимост. Прочее нам трябва да крепим на националния дух – като свещените книги на евреите и като плеяда гениални хора у поляците.

Аз бих желал да бъде най-скромният между ония, които Вашето списание ще покаже като зидари на българските духовни крепости. Нели тях е родил нашият народ, за да заличат от челото му следите от робството. Нели тях е посочило нашето общество, за да опровергаят изсипаните върху него обвинения в средновековност?

Но ние всички преживяхме събитията през тая година много реално и болката е много парлива. Другото пък, което няма пряко или косвено отношение към тая страшна действителност, нам се струва изтъркано и бледо.

А художническото творчество, макар и в най-субективните свои форми, трябва да бъде строго обективно в своята органическа същност. Инак – то няма никаква цена и не постига своята цел.“

Накрая поетът завършва така: „Затова, в реда на горните разсъждения, аз ще кажа за себе си: онова, което сега мога – него не искам, а онова, което искам – него не мога. И нищо няма да ви дам, господине редакторе. С почит: П. К. Яворов.“ В момент, когато отново е атакуван съкрушително, Яворов запазва самообладание и с истинско достолепие на именит автор намира блестяща форма, за да разкрие стегнато и без всякакъв неуместен патос онова, което е в душата му. Струва ми се, че „Съвременна илюстрация“ намира невероятно умел начин да излезе от заплетената ситуация на дадения отказ. Яворов е почетен заедно с останалите творци, неговото място не е останало празно.

Респектира и написаното до неговия близък приятел и идеен сподвижник Тодор Александров: „Не ме хвали за драмите. Аз най-добре зная какво съм постигнал и какво има още да постигам. Без излишна скромност аз смятам първите си две драми за сполучливи начални опити, но имам някаква твърда увереност, че пътят към истинската драма вече е открит пред мене. Аз ще я постигна, бъди сигурен, и то не в далечно бъдеще...“ Въпреки, че буреносните облаци се съгъстват над него, той предизвикателно иска да воюва, потискайки всяко издайническо терзание и съмнение. Разбира се, изминалите събития не са забравени и сърцето му е наранено дълбоко и неизлечимо. Ето свидетелството на писателя Ботьо Савов, който го посещава в Народния театър: „Намерих го свит на канапето в кабинета му. Стори ми се, че челото му лежеше почти на самите му колена. Вдигна разсеян поглед: измъчен, загубен, удавен в нещо. Обгърнах го през главата и заговорих нещо, за да го ободря. Той гледаше все така удавен в скръб. После се повдигна и каза: „Гледам картата на България и не мога да се помиря къде бяхме и къде дойдохме.“ Бях учуден, че нашият погром, с който бяхме вече свикнали, можеше да предизвиква у Яворов такава

неотразима злочестина. Само тоя въпрос ли го измъчваше тогава? – дълго време съм мислил отпосле.“

Сред враждебната атмосфера, която го е обгръщала със своята студенина и мъст, Яворов е имал и своите „малки празници“, срещал е и хора, които са го разбирали, възхищавали са му се, обичали са го. Само два дни след премиерата, когато нервите му се опъват до крайност от очакване на чуждите мнения, той получава писмо от един непознат почитател – поручик Лука Малеев. С емоционалност сякаш неприсъща на един военен, младият мъж му пише: „Многоуважаемий Поете господин П. К. Яворов! Вчера вечер имах щастието да видя изпълнението върху сцената на Вашата нова пиеса „Когато гръм удари...“, която отдавна ме занимаваше. Любител на родната литература, особен почитател на младата самородна българска драма, аз с радост посрещнах появяването в печата на Вашата последна драма. Дълги дни проучвах Вашата книга, вниквах в тънкостите ѝ, разглеждах характерите и все моето задоволство и възхищение нарастваха и нарастваха. За да обоснова своите впечатления от драмата Ви, трябваше да я видя и на сцената. Видях я, преживях я отново не само като читател, а и като зрител, и... останах очарован! Това бе пиеса, която би правила чест не само на нашия Народен театър!...“

Прозорливостта на този високо интелигентен офицер многократно превишава писанията на специалистите, на писатели и критици дори когато те са от ранга на Николай Райнов! Неподправен и искрен възторг блика от тези спонтанно написани оценки и те издават онова вродено чувство за словото, което мнозина професионалисти, дори с тежки титли, не притежават и никога не могат да достигнат въпреки усърдието си. Не може тези признания да не са стоплили душата на автора, особено след всичко преживяно и през изминалите години, и през последните месеци на тази злочестна 1913 година: „Моето писмо, уважаемий Поете, не ще да ви разкрие паразително силните страни на „Когато гръм удари...“ – настроението след видената пиеса ме владее още силно, че не ми е възможно за сега никаква критика-хвалба; пък и целта на моите редове не е тази – но аз искам само да приветствувам най-възторжено с успеха нейния автор, а ведно с това да поздравя и родната българска драма, тази най-занемарена част от родната ни литература, с големия ѝ прогрес. Приемете, моля, израза на моя възторг не като ласка, а като